

NGÂN HÀNG NHÀ NƯỚC VIỆT NAM BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NGÂN HÀNG THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

NGUYỄN HỒNG THU

**TÁC ĐỘNG CỦA TÍN DỤNG VI MÔ
ĐỐI VỚI THU NHẬP CỦA CÁC HỘ NGHÈO
Ở KHU VỰC ĐÔNG NAM BỘ**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

CHUYÊN NGÀNH: TÀI CHÍNH NGÂN HÀNG

MÃ SỐ: 9 34 02 01

THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH, NĂM 2018

MỤC LỤC

Danh mục các từ viết tắt.....	v
Danh mục bảng biểu.....	vi
Danh mục các hình	vii
Tóm tắt luận án.....	viii
Lời cảm ơn.....	x
CHƯƠNG 1: GIỚI THIỆU TỔNG QUAN NGHIÊN CỨU	1
1.1. Sự cần thiết của đề tài nghiên cứu.....	1
1.2. Tổng quan tình hình nghiên cứu của đề tài.....	5
1.3. Mục tiêu và câu hỏi nghiên cứu	7
1.3.1. Mục tiêu chung.....	7
1.3.2. Mục tiêu cụ thể.....	7
1.3.3. Câu hỏi nghiên cứu.....	7
1.4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	8
1.4.1. Đối tượng nghiên cứu	8
1.4.2. Phạm vi nghiên cứu.....	8
1.4.2.1. Phạm vi về không gian	8
1.4.2.2. Phạm vi về thời gian.....	8
1.5. Cách tiếp cận, phương pháp nghiên cứu, nguồn dữ liệu nghiên cứu	9
1.5.1. Cách tiếp cận.....	9
1.5.2. Phương pháp phân tích nghiên cứu.....	9
1.5.3. Nguồn dữ liệu nghiên cứu.....	10
1.6. Những điểm mới và đóng góp của luận án	10
1.7. Kết cấu của luận án	11
CHƯƠNG 2: TỔNG QUAN CƠ SỞ LÝ THUYẾT VỀ TÍN DỤNG VI MÔ VỚI THU NHẬP CỦA HỘ NGHÈO.....	14
2.1. Tín dụng vi mô	14
2.1.1. Khái niệm.....	14
2.1.2. Vai trò của tín dụng vi mô đối với giảm nghèo.....	15

2.1.3. Khái quát hoạt động tín dụng vi mô ở các nước trên thế giới.....	17
2.2. Nghèo.....	22
2.2.1. Khái niệm.....	22
2.2.2. Chuẩn nghèo của một số quốc gia trên thế giới.....	23
2.2.3. Chuẩn nghèo của Việt Nam.....	24
2.3. Thu nhập.....	25
2.3.1. Khái niệm.....	25
2.3.2. Các yếu tố ảnh hưởng đến thu nhập.....	27
2.3.3. Tín dụng vi mô đối với hoạt động tạo thu nhập.....	31
2.4. Tổng quan về lý thuyết tiếp cận tín dụng và rào cản hạn chế khả năng tiếp cận tiếp cận tín dụng.....	33
2.4.1. Thông tin bất cân xứng trong giao dịch tín dụng và hạn chế tín dụng.....	33
2.4.2. Vốn xã hội, đo lường vốn xã hội và khả năng tiếp cận tín dụng.....	36
2.4.3. Đặc điểm của hộ gia đình, yếu tố môi trường và các chính sách với tiếp cận tín dụng.....	40
2.5. Tổng quan các tài liệu nghiên cứu có liên quan.....	41
2.5.1. Tín dụng vi mô với thu nhập.....	41
2.5.2. Tiếp cận tín dụng của các hộ gia đình.....	49
2.6. Cơ sở lý luận hình thành khung lý thuyết nghiên cứu và thiết lập các giả thuyết nghiên cứu.....	59
2.7. Khoảng trống trong nghiên cứu.....	62
2.8. Kết luận chương 2.....	63
CHƯƠNG 3: PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU.....	65
3.1. Mô hình nghiên cứu.....	65
3.1.1. Mô hình tín dụng vi mô tác động đến thu nhập của các hộ nghèo.....	65
3.1.2. Mô hình các yếu tố ảnh hưởng đến tiếp cận tín dụng vi mô.....	68
3.1.3. Xây dựng cơ sở chọn biến trong các mô hình nghiên cứu.....	70
3.1.3.1. Mô hình tín dụng vi mô tác động đến thu nhập (MH1).....	70
3.1.3.2. Mô hình tiếp cận tín dụng vi mô (MH2).....	76
3.2. Đo lường các khái niệm trong các mô hình nghiên cứu.....	82
3.3. Thiết kế nghiên cứu.....	87
3.3.1. Tổng quát chung về nghiên cứu.....	87

3.3.1.1. Phương pháp nghiên cứu định tính	87
3.3.1.2. Phương pháp nghiên cứu định lượng	87
3.4. Xác định kích thước mẫu.....	88
3.5. Quy trình chọn mẫu và thu thập dữ liệu nghiên cứu.....	89
3.5.1. Chọn mẫu.....	89
3.5.2 . Điều tra sơ bộ	92
3.6. Kết luận chương 3	92
CHƯƠNG 4: HOẠT ĐỘNG TÍN DỤNG VI MÔ TẠI KHU VỰC VÀ CÁC KẾT QUẢ KIỂM ĐỊNH.....	93
4.1. Khái quát chung về đặc điểm kinh tế-xã hội của khu vực Đông Nam Bộ.....	93
4.2. Khái quát và mô tả dữ liệu khảo sát ở khu vực	100
4.2.1. Đặc điểm hộ nghèo.....	100
4.2.2. Tình trạng nhà ở, đất sản xuất.....	102
4.2.3. Các chính sách.....	103
4.3. Khái quát hoạt động tín dụng vi mô ở Việt Nam và trong khu vực	106
4.3.1. Tín dụng vi mô tại Việt Nam.....	106
4.3.2. Tín dụng vi mô tại khu vực Đông Nam Bộ	113
4.4. Một số tồn tại của công tác giảm nghèo ở khu vực.....	116
4.5. Thống kê mô tả các biến trong mô hình nghiên cứu	120
4.5.1. Mô hình 1: Tín dụng vi mô với thu nhập của hộ nghèo	120
4.5.2. Mô hình 2: Mô hình tiếp cận tín dụng vi mô	125
4.6. Kiểm định kết quả nghiên cứu.	128
4.6.1 Kết quả mô hình tác động TDVM đến thu nhập	128
4.6.1. Kiểm định mô hình nghiên cứu	128
4.6.1.2.Thảo luận kết quả hệ số hồi quy MHI: Tác động của tín dụng vi mô đến thu nhập hộ nghèo.....	131
4.6.1.3. Giả định sự khác biệt về thu nhập giữa 2 nhóm hộ.....	138
4.6.2. Kết quả kiểm định mô hình tiếp cận tín dụng vi mô	138
4.6.2.1. Kết quả kiểm định.....	138
4.6.2.2. Thảo luận kết quả nghiên cứu MH2: Mô hình tiếp cận tín dụng vi mô	140
4.7. Kết luận chương 4	146

CHƯƠNG 5: KẾT LUẬN VÀ GIẢI PHÁP	147
5.1. Kết luận	147
5.2. Các giải pháp.....	149
5.2.1. Nhóm giải pháp nâng cao thu nhập cho các hộ nghèo thông qua hoạt động của tín dụng vi mô	150
5.2.2. Nhóm giải pháp nâng cao tiếp cận tín dụng cho các hộ nghèo	157
5.2.3. Đề xuất các giải pháp khác.....	160
5.3. Hạn chế của nghiên cứu và định hướng nghiên cứu tiếp theo	161
Các công trình nghiên cứu có liên quan	163
Tài liệu tham khảo Tiếng Việt.....	165
Tài liệu tham khảo Tiếng Anh.....	171
Phụ lục 1: Bảng câu hỏi khảo sát	182
Phụ lục 2: Danh sách phỏng vấn và tham khảo ý kiến của các chuyên gia	186
Phụ lục 3: Bảng câu hỏi phỏng vấn và tham khảo ý kiến của các chuyên gia	187
<i>(Phần câu hỏi phỏng vấn các cán bộ tham gia công tác giảm nghèo tại địa phương).....</i>	187
Phụ lục 4. Bảng câu hỏi phỏng vấn và tham khảo ý kiến của các chuyên gia	188
<i>(Phần câu hỏi phỏng vấn các cán bộ các đơn vị cung cấp sản phẩm TDVM).....</i>	188
Phụ lục 5: Danh sách các cán bộ tập huấn và thực hiện khảo sát	189
Phụ lục 6. Tổng hợp các chính sách triển khai tại khu vực.....	201
Phụ lục 7: Thống kê và kết quả của các mô hình nghiên cứu.....	194

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

Từ viết tắt	Từ tiếng Việt	Từ tiếng Anh
ADB	Ngân hàng Phát triển châu Á	The Asian Development Bank
BQĐN	Bình quân đầu người	
CEP	Quỹ trợ vốn cho người lao động nghèo tự tạo việc làm	Capital Aid for Employment of the poor Microfinance Institution
Ctg	Các tác giả	
ĐNB	Đông Nam Bộ	
ĐTN	Đoàn Thanh niên	
HPN	Hội Phụ nữ	
HHQTDND	Hiệp Hội Quỹ Tín dụng Nhân dân	
HCCB	Hội cựu chiến binh	
KHKT	Khoa học kỹ thuật	
LĐTBOXH	Lao động Thương binh Xã hội	
NHTG	Ngân hàng Thế giới	
NHNN	Ngân hàng Nhà nước	
NHCSXH	Ngân hàng Chính sách Xã hội	
NHHTX	Ngân hàng Hợp tác xã	
NHNNPTNT	Ngân hàng Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn	
NGO	Tổ chức phi chính phủ	Non - Government Organization
NT	Nông thôn	
QTDND	Quỹ tín dụng nhân dân	
TCVM	Tài chính vi mô	
TCTK	Tổng cục Thống kê	
TT	Thành thị	
TK&VV	Tổ tiết kiệm và vay vốn	
TDVM	Tín dụng vi mô	
UNDP	Chương trình Phát triển Liên Hợp Quốc	United Nations Development Programme
OEDC	Tổ chức Hợp tác và Phát triển Kinh tế	Organization for Economic Co-operation and Development
VXH	Vốn xã hội	

DANH MỤC BẢNG BIỂU

Bảng 2.1. Chuẩn nghèo của VN giai đoạn năm 2011-2015	36
Bảng 2.2. Bảng tổng hợp các kết quả nghiên cứu có liên quan	65
Bảng 3.1. Tổng hợp cơ sở chọn biến cho mô hình tác động của TDVM với thu nhập	87
Bảng 3.2. Tổng hợp cơ sở chọn biến cho mô hình tiếp cận TDVM	92
Bảng 3.3. Đo lường các biến trong mô hình TDVM với thu nhập	93
Bảng 3.4. Đo lường các biến trong mô hình tiếp cận TDVM	96
Bảng 3.5. Bảng chọn mẫu khảo sát	101
Bảng 4.1. Tỷ lệ hộ nghèo trong khu vực	106
Bảng 4.2. Tổng hợp các mức chuẩn nghèo của từng địa phương	108
Bảng 4.3. Xếp hạng hộ nghèo của các địa phương	110
Bảng 4.4. Thu nhập bình quân đầu người của hộ	112
Bảng 4.5. Tổng hợp thống kê mô tả các biến quan sát	114
Bảng 4.6. Thống kê báo cáo giảm nghèo trong khu vực khảo sát	117
Bảng 4.7. Thống kê một số chính sách tín dụng tại khu vực khảo sát	127
Bảng 4.8. Thống kê khu vực sinh sống của hộ	138
Bảng 4.9. Hệ số hồi quy của mô hình TDVM với thu nhập	140
Bảng 4.10. Kết quả kiểm định phần số dư thay đổi	141
Bảng 4.11. Bảng tổng hợp đánh giá tác động của TDVM với thu nhập	146
Bảng 4.12. Kiểm định sự khác biệt về thu nhập của hai nhóm hộ	149
Bảng 4.13. Kết quả hồi quy Binary Logistic	150
Bảng 4.14. Tổng hợp kết quả ảnh hưởng của các biến đến tiếp cận TDVM	152
Bảng 4.15. Tổng hợp các biến trong mô hình tiếp cận TDVM	155

DANH MỤC CÁC HÌNH

Hình 1.1. Quy trình thực hiện nghiên cứu	24
Hình 2.1. TDVM đối với thu nhập	43
Hình 2.2 Khung lý thuyết nghiên cứu	71
Hình 3.1. Mô hình tác động của TDVM đối với thu nhập	81
Hình 3.2. Mô hình tiếp cận TDVM	88
Hình 4.1. Hoạt động TDVM tại VN	118

TÓM TẮT LUẬN ÁN

Tín dụng vi mô (TDVM) ngày càng khẳng định là công cụ quan trọng trong công tác giảm nghèo. Với sự khởi xướng của giáo sư kinh tế Muhammad Yunus, đến nay mô hình hoạt động của TDVM đang ngày càng được nhân rộng trên toàn thế giới. Đối với các quốc gia đang phát triển, hoạt động của các tổ chức TCVM trong đó hoạt động TDVM ngày càng đóng vai trò chủ lực thực hiện các chính sách giảm nghèo, giúp người nghèo giải quyết các vấn đề khó khăn trong cuộc sống. Tuy vẫn còn nhiều tranh luận trái chiều về tính hiệu quả của nó, song trong ngắn hạn TDVM đã giúp cho các hộ nghèo vượt qua được cú sốc, các khó khăn và làm giảm các tổn thương trong cuộc sống hàng ngày.

Bằng nghiên cứu này, TDVM được khẳng định có sự tác động đến thu nhập của các hộ nghèo tại khu vực Đông Nam Bộ. Thông qua các phân tích kiểm định thống kê với mô hình hồi quy tuyến tính đa biến và hồi quy Binary Logistic, nghiên cứu tiến hành thu thập thông tin của 600 mẫu quan sát là các hộ nghèo trong khu vực, kết quả nghiên cứu cho thấy yếu tố TDVM với biến đại diện là quy mô vốn vay tác động tích cực đến thu nhập của hộ nghèo. Bên cạnh đó, đặc điểm của hộ nghèo thông qua yếu tố quy mô lao động tác động đến nguồn thu nhập của hộ. Ngoài yếu tố DVM và đặc điểm của hộ nghèo góp phần làm tăng thu nhập, đặc biệt trong nghiên cứu này luận án đã tìm thấy các chính sách hoạt động phi tài chính góp phần không nhỏ làm cho thu nhập của hộ nghèo tăng lên đáng kể. Đây được xem là yếu tố mới của luận án mang tính thực tiễn trong khu vực nghiên cứu.

Hơn thế nữa, nghiên cứu đã tìm thấy có sự tương quan giữa thu nhập với khả năng tiếp cận TDVM của các hộ nghèo, nâng cao tiếp cận TDVM góp phần cải thiện thu nhập cho hộ là một trong những mục tiêu nghiên cứu của luận án đã đặt ra cần phải làm sáng tỏ và mô hình hồi quy Binary Logistic đã chứng minh giá

định này. Kết quả nghiên cứu của mô hình hồi quy Binary Logistic cho biết, nhân tố vốn xã hội, tần suất tham gia vốn xã hội, thu nhập và vị trí địa lý nhà ở của hộ gia đình tác động đến khả năng tiếp cận TDVM của các hộ nghèo. Các giả định về khả năng tiếp cận được phân tích kỹ trong phần kiểm định của kết quả nghiên cứu.

Từ đây, các giải pháp nâng cao thu nhập thông qua việc nâng cao tiếp cận TDVM được gợi mở và đề xuất. Tuy nhiên, việc thay đổi thu nhập của một cá nhân, một hộ gia đình hay một tổ chức còn phụ thuộc nhiều yếu tố khác có liên quan, những yếu tố này được trình bày chi tiết trong phần hạn chế của luận án. Do vậy, trong nghiên cứu này tác giả không tham vọng sẽ bao quát hết các vấn đề nội tại nảy sinh liên quan đến sự thay đổi nguồn thu nhập của một cá nhân hay một hộ gia đình, mà các yếu tố này sẽ là một trong những thách thức mới, một động lực mới khơi dậy khả năng tìm tòi cho các nghiên cứu tiếp theo.